

АНОТАЦІЯ

Максимів Л. М. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних правовідносин. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 2025.

Дисертація присвячена теоретико-правовому аналізу наукових ідей, підходів, поглядів, а також праксеологічних аспектів правового регулювання нематеріальних благ як об'єктів цивільних правовідносин. У науковому дослідженні доведено, що нематеріальне благо є об'єктом цивільних прав, позбавленим матеріальної субстанції, що може існувати в нематеріальному (у тому числі цифровому) середовищі та з приводу якого виникають суб'єктивні права та обов'язки учасників цивільних правовідносин, а також запропоновано диференціацію нематеріальних благ на окремі групи за критеріями нематеріальної природи, майновості, оборотоздатності, правового режиму, змісту та форми існування.

У дисертації зазначено, що за критерієм майновості нематеріальні блага слід класифікувати на: немайнові нематеріальні блага (особисті немайнові блага); немайново-майнові нематеріальні блага (інформація, результати інтелектуальної творчої діяльності, доменне ім'я, персональні дані, цифровий контент); майнові нематеріальні блага, які у свою чергу поділяються на майнові нематеріальні блага, що входять до складу майна (майнові права, корпоративні права, віртуальні активи, в тому числі криптовалюта) і такі, що не входять до складу майна (послуги, цифрові послуги, цифрові права). При цьому варто враховувати й критерій їх оборотоздатності, оскільки береться до уваги не тільки майновий чи немайновий характер об'єкта цивільних прав, що може визначити його грошовий еквівалент та майнову цінність, але й визначається наявність чи

відсутність законодавчих обмежень чи заборон щодо обігу окремих матеріальних і нематеріальних благ з огляду на їх правове призначення та суспільну безпеку.

Аргументовано дуальність правового режиму нематеріальних благ, що пов'язано з поширенням правового режиму речі на цифрові речі (віртуальні активи, в тому числі криптовалюту тощо) та визначенням спеціального правового режиму щодо інформації, результатів інтелектуальної творчої діяльності, особистих немайнових благ та інших нематеріальних благ, перелік яких не є вичерпним. Така позиція обумовлена станом законодавчого регулювання та правозастосовною практикою щодо здійснення прав на нематеріальні блага. Окрім того, у правовій літературі нематеріальні блага розглядаються у вузькому значенні як результати інтелектуальної творчої діяльності, інформація та особисті немайнові блага та у широкому значенні сюди включаються й послуги, майнові права, корпоративні права, віртуальні активи, бездокументарні цінні папери, безготівкові гроші тощо. Пропонується закріпити місце цифрових об'єктів цивільних прав у главі 15 ЦК України з визначенням поняття «цифрове благо», яким є будь-яке нематеріальне благо, що виникає у цифровому середовищі і має майнову та/або немайнову цінність, адже термін «річ» традиційно використовується у цивільному праві для позначення матеріальних об'єктів цивільних прав, що є предметами матеріального світу. Цифрові об'єкти за своєю природою є нематеріальними благами, що не мають матеріального втілення та не є предметами матеріального світу. Доведено дуальну природу цифрового контенту, у зв'язку із поширенням на цей об'єкт як правового режиму виключних майнових прав інтелектуальної власності або інформації, так і правового режиму речі, якщо інше не впливає з норм закону чи сутності цифрового контенту як об'єкта цивільних прав.

Удосконалено положення щодо сукупності ознак нематеріальних благ, якими є: 1) належність до об'єктів цивільних прав і цивільного обороту; 2) відсутність матеріальної субстанції; 3) можливість існування у нематеріальному (в тому числі цифровому) середовищі; 4) виникнення з приводу

цих благ суб'єктивних прав та обов'язків; 5) наділення майновою та/або немайновою цінністю; 6) виникнення для задоволення потреб та інтересів учасників правовідносин; 7) абсолютність; 8) визначеність (відособленість); 9) безстроковість. У дисертаційному дослідженні зазначається, що необхідно розмежовувати зміст цифрового контенту як сукупності даних, до яких можуть відноситися як результати інтелектуальної творчої діяльності, так й інформація у всіх її проявах, що можуть мати спеціальний правовий режим та цифрову форму, у якій втілено ці дані, та до якої може застосовуватися правовий режим цифрової речі. Обґрунтовано положення про те, що доменне ім'я є самостійним оборотоздатним засобом індивідуалізації учасників цивільних правовідносин, товарів та послуг у цифровому середовищі та є об'єктом права інтелектуальної власності, щодо якого необхідно поширити спеціальний правовий режим з урахуванням технічної сутності доменного імені; персональні дані можуть надаватися суб'єктом персональних даних для отримання цифрового контенту або цифрових послуг, у зв'язку з чим особисті немайнові права на них можуть бути наділені економічним змістом та перебувають у цивільному обороті; смарт-контракт є договором, що укладається за допомогою спеціальної комп'ютерної програми, послідовне виконання якого відбувається з урахуванням порядку і правил, що визначаються цією ж програмою на базі інформаційно-телекомунікаційних систем; обрання способу захисту порушених, невизнаних і оспорюваних суб'єктивних прав та законних інтересів щодо нематеріальних благ визначається за критерієм його належності та «ефективності», який поглинає класичний критерій «належності», що обумовлено дотриманням принципу верховенства права та його елемента – правової визначеності.

Набули подальшого розвитку положення про наявність трьох рівнів правового регулювання відносин щодо нематеріальних благ: міжнародного (декларації, конвенції, директиви, міжнародні договори), національного (Цивільний кодекс України, закони України, підзаконні нормативні акти) та індивідуального (договори, стандарти, правила цифрових платформ); положення

про те, що суб'єктами права щодо нематеріальних благ можуть виступати усі учасники цивільних правовідносин (фізичні та юридичні особи, держава) з урахуванням специфіки їх природи та обсягу правосуб'єктності та щодо яких законом чи договором не визначено обмежень чи заборон у набутті нематеріальних благ; положення про те, що об'єктами права інтелектуальної власності можуть бути лише нематеріальні блага, якими слід визнавати оригінальні твори у сфері науки, літератури, мистецтва, що втілені в об'єктивній формі, а об'єктами права власності – матеріальні об'єкти (предмети навколишнього середовища), або електронні (цифрові) об'єкти (продукти цифрового середовища), у яких втілено чи зафіксовано результат інтелектуальної творчої діяльності; положення про те, що корпоративні права, які посвідчуються акціями, частками у статутному капіталі, паями за своєю природою є нематеріальними благами, що мають майнову цінність і тим самим обумовлюють обіг акцій, часток у статутному капіталі, паїв, яким в силу закону надано статус об'єктів цивільних прав; вчення про етапи формування правової бази щодо нематеріальних благ, а саме: 1) з моменту набуття Україною незалежності до прийняття ЦК України (1991 р. – 2003 р.); 2) з моменту прийняття ЦК України до моменту підписання між Україною та Європейським Союзом Угоди про асоціацію (2004 р. – 2014 р.); 3) з моменту прийняття рішення Україною про євроінтеграцію до моменту запровадження цифрової трансформації суспільства (2015 р. – до 2020 р.); 4) з моменту діджиталізації соціально-економічного простору до завершення рекодифікації ЦК України (з 2021р. і триває до тепер).

Ключові слова: приватне право, договірне право, договір, правочин, майнові права, об'єкти цивільних прав, цифрова річ, нематеріальні блага, об'єкти права інтелектуальної власності, цифровий контент, інформація, віртуальні активи, криптовалюта, електронна комерція, онлайн-платформи.

SUMMARY

Maksymiv L.M. Intangible benefits as objects of civil legal relations. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

PhD dissertation in the speciality 081 Law. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2025.

The dissertation covers theoretical and legal analysis of scientific ideas, approaches, views, as well as praxeological aspects of legal regulation of intangible benefits as objects of civil legal relations. The study proves that an intangible benefit is an object of civil rights devoid of material substance, which can exist in an intangible (including digital) environment and in respect thereof subjective rights and obligations of participants to civil legal relations arise, and also proposes to differentiate intangible benefits into separate groups based on the criteria of intangible nature, property, negotiability, legal regime, content and form of existence.

It is noted in the dissertation that, according to the criterion of property, intangible benefits should be classified into: non-property intangible benefits (personal intangible benefits); non-property-material intangible benefits (information, results of intellectual creative activity, domain name, personal data, digital content); material intangible benefits, which in turn are divided into property intangible benefits that are a part of property (property rights, corporate rights, virtual assets, in particular cryptocurrency) and those that are not a part of property (services, digital services, digital rights). Meanwhile, the criterion of their negotiability should also be taken into account, since it takes into account not only the property or non-property nature of the civil rights object, which may determine its monetary equivalent and property value, but also determines the presence or absence of legislative restrictions or prohibitions on the circulation of certain tangible and intangible benefits, given their legal purpose and public safety.

The author proves that legal regime of intangible benefits is dual, which is associated with the extension of the legal regime of things to digital things (virtual

assets, including cryptocurrency, etc.) and the definition of a special legal regime for information, results of intellectual creative activity, personal non-property benefits and other intangible benefits, the list thereof is not exhaustive. This position is due to the state of legislative regulation and law enforcement practice regarding the exercise of rights to intangible benefits. In addition, the legal references consider intangible benefits in a narrow sense as the results of intellectual creative activity, information and personal non-property benefits, and in a broad sense, it includes services, property rights, corporate rights, virtual assets, non-documentary securities, non-cash money, etc. It is proposed to enshrine the place of digital objects of civil rights in Chapter 15 of the Civil Code of Ukraine with a definition of the concept of ‘digital benefit, which is any intangible benefit that arises in the digital environment and has property and/or non-property value, since the term ‘thing’ is traditionally used in civil law to refer to material objects of civil rights that are objects of the material world. By their very nature, digital objects are intangible benefits that have no material embodiment and are not objects of the material world. The author proves the dual nature of digital content due to the fact that this object is subject to both the legal regime of exclusive property rights to intellectual property or information and the legal regime of a thing, unless otherwise follows from the provisions of law or the essence of digital content as an object of civil rights.

The provisions on the set of features of intangible benefits *have been improved*, and they are: 1) belonging to the objects of civil rights and civil turnover; 2) absence of material substance; 3) possibility of existence in an intangible (including digital) environment; 4) emergence of subjective rights and obligations in relation to these benefits; 5) endowment with property and/or non-property value; 6) emergence to meet the needs and interests of participants to legal relations; 7) absoluteness; 8) certainty (separateness); 9) perpetuity. It is noted in the dissertation that one should distinguish between the content of digital content as a set of data which may include both the results of intellectual creative activity and information in all its manifestations, which may have a special legal regime, and the digital form in which this data is embodied

and to which the legal regime of a digital thing may be applied. The author substantiates the provisions that a domain name is an independent tradable means of individualisation of participants to civil legal relations, goods and services in the digital environment and is an object of intellectual property rights, which should be subject to a special legal regime taking into account the technical nature of a domain name; personal data may be provided by the personal data subject to obtain digital content or digital services, in connection with which personal non-property rights to them may be endowed with economic content and are in civil circulation; smart contract is an agreement concluded with the help of a special computer programme, the sequential execution of which takes place taking into account the procedure and rules determined by the same programme on the basis of information and telecommunication systems; choice of a method of protection of violated, unrecognised and disputed subjective rights and legitimate interests in intangible benefits is determined by the criterion of its appropriateness and ‘effectiveness’, which absorbs the classical criterion of ‘appropriateness’, due to compliance with the rule of law and its element - legal certainty.

The provisions on the existence of three levels of legal regulation of relations in relation to intangible benefits *have been further developed*: international (declarations, conventions, directives, international treaties), national (the Civil Code of Ukraine, laws of Ukraine, and bylaws) and individual (contracts, standards, and rules of digital platforms); the provision that all participants in civil legal relations (individuals and legal entities, the state) may act as subjects of law in relation to intangible benefits, taking into account the specific nature and scope of legal relations 1) from the moment of Ukraine’s independence until the adoption of the Civil Code of Ukraine (1991-2003); 2) from the moment of adoption of the Civil Code of Ukraine until the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union (2004-2014); 3) from the moment of Ukraine’s decision on European integration until the introduction of digital transformation of society (2015-2020); 4) from the moment of

digitalisation of the socio-economic space until the completion of the recodification of the Civil Code of Ukraine (from 2021 and ongoing).

Keywords: private law, contract law, contract, transaction, property (material) rights, objects of civil rights, digital thing, intangible benefits, objects of intellectual property rights, digital content, information, virtual assets, cryptocurrency, e-commerce, online platforms.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1) Максимів Л. М. Теоретико-правова характеристика поняття та особливостей віртуальних активів за законодавством України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. № 61. С. 286 – 295.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.61.2.86-2.95>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/6845>

2) Максимів Л. М. Загальна характеристика нематеріальних благ як об'єктів цивільних прав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №8. С. 136 – 139.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/29>

URL: http://www.lsej.org.ua/8_2023/29.pdf

3) Максимів Л. М. Майнові об'єкти в системі права інтелектуальної власності та права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. 12. С. 113 – 117.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/24>

URL: http://lsej.org.ua/12_2024/26.pdf

4) Зозуляк О. І., Максимів Л. М. Цифрові речі як об'єкти цивільних прав: оновлені підходи регулювання. *Право і суспільство*. 2024. № 6. С. 40-47.

DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.7>

URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/6_2024/9.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5) Максимів Л. М. Загальна характеристика та тенденції розвитку правового регулювання нематеріальних активів за законодавством України. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина: Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Івано-Франківськ, 16 травня 2022 р.).* Івано-Франківськ, 2022. С. 76 – 82.

6) Максимів Л. М. Корпоративні права в переліку об'єктів цивільних прав. *Здійснення та захист корпоративних прав в Україні: шлях до європейських стандартів: Збірник наукових праць за матеріалами XXI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 6 жовтня 2023 року) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук В. А. Васильєвої.* Івано-Франківськ, 2023. С. 82 – 85.

URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/948>

7) Максимів Л. М. Об'єкти інтелектуальної власності як внесок до статутного капіталу товариства. *Васильєвські читання: Збірник наукових праць за матеріалами XXII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 4-5 жовтня 2024 року) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. канд. юрид. наук Л. В. Сіщук.* Івано-Франківськ, 2024. С. 115 – 121.

URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/949>

8) Максимів Л. М. Особисті немайнові права vs нематеріальні блага. *Розвиток приватно-правових відносин на шляху до європейської інтеграції. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 жовтня 2024 р.) / В. В. Цюра, В. О. Бажанов, Б. С. Щербина та ін.; відп. ред. В. В. Цюра. К., 2024. С. 65 – 68.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

9) Maksymiv L. M. Realization and protection of personal non-property rights in the conditions of digitalization and European integration. *Visegrad journal of human rights*. 2024. № 5. P. 78 – 84.

DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2024.5.13>

URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2025/01/Visegrad-5_2024-1.pdf